

С. Караджич

**Живот и обычаи народа
србского**

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 93
ББК 63.3
С11

С11 **С. Карадзич**
Живот и обычаи народа србского / С. Карадзич – М.: Книга по Требованию,
2021. – 366 с.

ISBN 978-5-518-09013-2

ISBN 978-5-518-09013-2

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2021
© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2021

Эта книга является репринтом оригинала, который мы создали специально для Вас, используя запатентованные технологии производства репринтных книг и печати по требованию.

Сначала мы отсканировали каждую страницу оригинала этой редкой книги на профессиональном оборудовании. Затем с помощью специально разработанных программ мы произвели очистку изображения от пятен, клякс, перегибов и попытались отбелить и выровнять каждую страницу книги. К сожалению, некоторые страницы нельзя вернуть в изначальное состояние, и если их было трудно читать в оригинале, то даже при цифровой реставрации их невозможно улучшить.

Разумеется, автоматизированная программная обработка репринтных книг – не самое лучшее решение для восстановления текста в его первоизданном виде, однако, наша цель – вернуть читателю точную копию книги, которой может быть несколько веков.

Поэтому мы предупреждаем о возможных погрешностях восстановленного репринтного издания. В издании могут отсутствовать одна или несколько страниц текста, могут встретиться невыводимые пятна и кляксы, надписи на полях или подчеркивания в тексте, нечитаемые фрагменты текста или загибы страниц. Покупать или не покупать подобные издания – решать Вам, мы же делаем все возможное, чтобы редкие и ценные книги, еще недавно утраченные и несправедливо забытые, вновь стали доступными для всех читателей.

Серия Книжный Ренессанс

www.samizday.ru/reprint

Гдје је што у овој књизи.

I. Обичаји о различнијем празницима.

<u>Барин дан</u>	<u>1</u>
<u>Оци, материце и младијенци</u>	<u>2</u>
<u>Божић</u>	<u>3</u>
<u>Коледа</u>	<u>6</u>
<u>Месојеђе и Бијела недјеља</u>	<u>17</u>
<u>Сватови с младом</u>	<u>19</u>
<u>Букара</u>	<u>21</u>
<u>Богојављеније</u>	<u>—</u>
<u>Задушнице</u>	<u>23</u>
<u>Часни пост</u>	<u>—</u>
<u>Благовијест и бабини козмићи</u>	<u>24</u>
<u>Лаварева субота и цвијети</u>	<u>25</u>
<u>Велики четвртак</u>	<u>26</u>
<u>Васкрсеније</u>	<u>—</u>
<u>Дружичало, ружичало и побушени понедељник</u>	<u>27</u>
<u>Бурђев дан</u>	<u>28</u>
<u>Завјетине и Крстоноше</u>	<u>29</u>
<u>Први дан мјесеца Маија</u>	<u>30</u>
<u>На Спасов дан</u>	<u>—</u>
<u>О Спасову дне Јасенак</u>	<u>34</u>
<u>Тројице или Духови</u>	<u>35</u>
<u>Моба и прело</u>	<u>51</u>
<u>Прело и супредак</u>	<u>57</u>
<u>Додоле, припоруше и чаронце</u>	<u>61</u>
<u>Илији дан</u>	<u>66</u>
<u>Ивањ дан и Петров дан</u>	<u>67</u>
<u>Међудневица</u>	<u>68</u>
<u>Лучин дан</u>	<u>—</u>
<u>Крсно име</u>	<u>69</u>
<u>Манастир</u>	<u>86</u>

II. Обичаји о најзнатнијим људскијем догађајима.

Бабице	91
Подријетло	93
Надмак	96
Женидба	97
Златоје	153
Смрт	154
Загорске јаукалице	179
Тужбалица једне Будванке	197
Тужбалица једне Кривошнице	201
Тужбалица једне Рисанке	206
Тужбалица сестре попа Марка Семарцића	206
Наривача	210
Даћа	—

III. Вјеровање ствари којијех нема.

Вила	211
Вјештица	—
Вукодлак или вампир	213
Посвињити се	215
Вједогоња или једогоња	—
Стухаћ	—
Мора	216
Њоњница	218
Караконцола	—
Усуд	—
Суђење	—
Срећа	219
Куга	—
Врвино коло, грабанцијаш	220
Репач	221
Хаждаха, хала и амај	—
Чаратан	—
Мађијоник	—
Авет утвара	222
Сребрни цар	—

IV. Постање гдјекојијех ствари.

Корњача	223
Кумовска слама	—

Каци и Авељ	223
Кужавица	224
Вукова међа	225
Гаваново језеро	226
Сврака и људски табан	—
Јабучица	227
Стндак	228
Голубачка муха	—
Како је постало име Обилић	229
Краса	230
Кријесница	—
Јасика	—
Смрдљика	231
Дуван	—
Дечани	232
Цариград	—
Котор	234
Скадар	235
Богати Гаван	—
Бадаљ	—
Љескова мела	236
Трусовина	—
Сјеновит	—
Шлеће	237
Копаше новаца	238

V. Јунаци и коњи њихови.

Марко Краљевић	240
Милош Обилић	242
Реља Крилатица	—
Високи Стефан	—
Сибињанин Јанко	—
Змај Огњени Вук	244
Тројан	—
Дукљан	—
Порча од Авале	—
Шарац	—
Јабучило	—
Тамни вилајет или само тама	—

VIII

VI. Живот.

Село	245
Кућа	248
Задруга	—
Кућни старјешина	249
Јела	250
Кнез	—
Кмет	253
Војвода	255
Капетан	256
Слахија	257
Читлук Сахибија	258
Субаша пољар	262
Крчма	—
Одијело	263
Занати	—
Шегрт	—
Муселим	264
Глоба	—
Крв и освета	265
Крвнина	266
Хајдук	—
Оклетина	271
Личити	272
Заклетве	—
Сок	273
Мазија	274
Побратим	—

VII. Игре.

Банаше	276
Вино	277
Гавраше	278
Гађаше у нишан	—
Гонеталица	—
Зец	—
Из кола кучке	279
Јастук	—

Клис	279
Крмача	280
Купа	281
Лончић	282
Лопта или топ	—
Лагања	—
Метање или бацање камена	—
Навлачкапа	283
Ношак	—
Од колико	—
Опа цуна лијевке	—
Папучица	284
На ти каса лиса	—
Паун насе, трава расте	—
Пикавица	—
Поиграј лени Павле	286
Полетиш	—
Плојка	287
Поник или Чуг	—
Провођач	—
Прстен	288
Саљевање звона	290
Скок	—
Смјени миш	—
Титра	—
Трескавица	—
Трка	291
Гералица	—
Булање или Грабикапа	—
Фен	292
Фус	—
Халка	—
Цар, Циганин и Харачлија	293
Циц коза	—
Четворка	294
Чигра	—
Чу	—
Шапац	—
Шпарта	—

VIII. Закон или вјера.

Закон	295
Пост	—
Попови и калуђери	—
Молити се Богу	296
Молитва	296
Школа	—

Додатак.

Сватовски обичаји у Сријему	302
Дјевојачка врачања у Сријему (шта треба радити да се су- ђеник у сну види)	323

I.

ОБИЧАЈИ О РАЗЛИЧНИЈЕМ ПРАЗНИЦИМА.

ВАРИН ДАН.

Ако узмемо да у нас народна година настаје о јесени, пошто се љетина сабере, као и црквена што настаје 1. Септемврија, онда се може рећи да је Варин дан први дан од године о коме се почиње врачати.

У очи Варина дне у вече метне се у лонац или у котло свакога жита и варива те се скува заједно, и ово се зове *варица*, а гдјешто и *вара*. Варица се у вече остави код ватре те ври па се у јутру гледа о које је стране наврела, те на оној страни сију жита оне године, јер кажу да ће онамо најбоље родити. У Боци наставе варицу по вечери само да се мало стлачи, па у јутру (на Варин дан) гледају каква је одозго: ако нађу по њој гуче и брегове онда веле да слути на добру годину и на богаство; ако ли буду путови и пукотине, онда веле да слути на смрт и на гробове. У Боци варицу носе и на воду не говорећи пишта путем и њоме носипају воду говорећи: „Добро јутро, ладна водо! ми тебе варице, а ти нама воднице и јарице, јањице и мушке главнице и сваке срећнице!“ Вративши се с воде носу њоме по кући говорећи:

„Оволико људи, волова, бродова, коња, улишта, пила, коша да се плоди плод и род!“ По том иду те носипљу њоме уљанике говорећи: „Урочници и урочнице низ улицу; — ненавидници и ненавиднице низ улицу; — бјегунци и бјегунице низ улицу; — море и вјештице низ улицу, а моје челе пут истока уз улицу. Ни на мору моста, ни на псу рога, ни на длану длака, ни на моје челе урока!“ Онамо вару међу у со и дају стоци, а гдјекоји мажу њоме и воловима вратове да им се не набија орући. Кад се варица вари, дјеца пјевају:

Вара, вари варице,
Да се рађу јарице
И бијеле јагњице
И ђетића и јунчићи.

Варица се једе хладна и чак други и трећи дан, за то се пјева:

Барварица вари,
А Савица лади,
Николица куса.

Од Варина дне кажу дјеца да се већ може пјевати Божићу, и овако почињу:

Поручује Варица Божићу:
Пошљи мене од прасца ножицу,
Да зачиним варицу шеницу.

ОЦИ, МАТЕРИЦЕ И МЛАДИЈЕНЦИ.

Недјеља пред Божић (била уочи Божића или прије њега на шест дана) зове се *оци* а недјеља пред оце зове се *материце*. За оце се мисли као да су красно име свију људи који су се оци назвали, зато

је обичај да их уочи отаца или на оце у јутру младеж и мушка и женска а и жене вежу за ноге: мала дјеца гдјекоје вежу за ноге без шале а остали донесу пред њих само какву увицу по варошима пантљику или гајтан или даду јабуку у накрет свезану пантљиком, па се већ зна шта то значи и ваља да се одкупљују: дјеци се да по која пара или други какав новац, другима што друго, а сви кућани ваља да се чаште и у вече и сјутра дан лијепијем јелом и пићем. Какогод што су оци за људе тако су материце за жене које су дјецу имале; оне се у мале дјеце откупљују орасима, сухијем шљивама и јабукама а у осталијех кућана лијепом части као и људи. Овдје се могу споменути и *младијенци* који падају четврти дан по Божићу (29. Декемврија). На овај дан у Рисну рано у јутру бију дјецу каквом гранчицом шале ради, говорећи: „Пушти вло, узми добро!“ А дјеца опет између себе бију се ваздан говорећи тако једно другоме.

БОЖИЋ.

Боље је *Божић* кужан него јужан; јужну *Божићу* и пријатељском колачу не ваља се радовати. Уочи Божића, пошто се бадњаци унесу у кућу и наложе на ватру, узме домаћица сламе и квочући (а за њом дјеца пијучући) простре по соби, или по кући, ако нема собе. По том узму неколика ораха и баце по слами. Послије вечере пјевају и веселе се. Кад у јутру устану, најприје отиде једно те донесе воде, али понесе жита те поспе воду (као полази је) кад к њој дође. Том водом умијесе чесницу и налију

ручак те приставе. *) Кад се поодјутри, пошто намире стоку, онда сједу за ручак. Али прије него сједу за ручак, избаце по неколике цушке (тако и у јутру рано кад устану), па се онда скупе сви око софре те се моле Богу (држећи свако по једну воштану свијећу у руци) и *мирбожају се*, т. ј. изљубе се сви редом говорећи: „Мир Божји! Ристос се роди, ва истину роди, поклањамо се Ристу и Ристову рожанству.“ Потом домаћин покупи све оне свијеће у једну руковет и усади у жито, које стоји на софри у каквој карлици или у чанку (свакојачко жито помијешано заједно: у том житу стоје и колачи које-какви), те ондје мало погоре, па их угасе онијем житом. Оно жито дају послѣје жене кокошима да носе јаја. Кад почну ручати, неки најприје окусе сира, неки печенице, а неки (као по Сријему и по Бачкој) прије свега срчу *вареник*, али ракије многи не пију први дан због врућнице. Око пола ручка устану у славу и ломе колач какогод и о крсном имену, само што нема кољива. На Божић се обично руча с вреће (простре се празна врећа мјесто чаршава или по чаршаву), и софра се не диже (нити се кућа чисти) за три дана. Први дан Божића нико никоме не иде у кућу, осим *полажајника*. О Божићу се опити и побљувати није никакове срамоте. („Ако сам се опила, Божић ми је дошао“). Од сламе, с ко-

*) Као што се у нас мијесе чесинца, тако у Кастилима кришћани (који су управо чакавци, али се све више и више србе, мијешајући се различнијех послова ради с људима са села) мијесе браварицу, која се тако зато зове што су по њој начињени различни брави (п. п. ошце, волови и т. д.) а дијете у колијевци.